

**Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Sectio prima, Quo tempore facta sit Incarnatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93775)

Verbum: quia in Christo complacuit omnem plenitudinem
diuinitatis inhabitare, ut Apostolus dicit ad Colossenses primo. Ergo Incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.
3. Præterea, Non est conueniens fieri per duo quod per unum
fieri potest: Sed vnus Christi aduentus sufficere poterat ad salu-
tatem humane nature, qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit
quod antea veniret per Incarnationem. Et ita Incarnatio
differri debuit vsque in finem mundi.

Sed contra est, quod dicitur Abac. 3. In medio annorum
notum facies. Non ergo debuit Incarnationis mysterium per
quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

Respondeo dicendum, quod sicut non fuit conueniens
Dei incarnationi principio mundi, ita non fuit conueniens,
quod Incarnatio differretur vsque in finem mundi. Quod quidem
apparet primo ex vnione diuine & humane nature. Sic-
ut enim dictum est, perfectum vno modo tempore præcedit
imperfectum alio modo & conuerso, imperfectum tempore præ-
cedit perfectum. In eo enim quod de imperfecto fit perfectum,
imperfectum tempore præcedit perfectum: in eo vero quod est
causa perfectionis efficiens, perfectum tempore præcedit im-
perfectum. In opere autem Incarnationis vtrumque concurrunt,
quia natura humana in ipsa Incarnatione est perfecta ad
summam perfectionem. Et ideo non decuit, quod a principio
humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbum
incarnatum est perfectionis humane nature causa efficiens,
secundum illud Ioannis primo: De plenitudine eius nos omnes
accepimus. Et ideo non debuit Incarnationis opus vsque in fi-
nem mundi differri: sed perfectio glorie, ad quam perducenda
est vltima natura humana per Verbum incarnatum, erit in fi-
ne mundi. Secundo ex effectu humane salutis. Vt enim dicitur
in lib. de quæst. veteris & noui Testamenti in potestate dan-
tis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando
& subueniri debere scuit, & gratum futurum bene-
ficii: Cum enim languore quodam humane nature, abole-
scere cepisset cognitio Dei inter homines, & mores immuta-
rentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset re-
nouata Dei & morum: & cum adhuc reuerentia segnior es-
set, postea per Moysen legem litteris dedit. Et quia eam gentes
spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi, qui acceperunt, eam
seruauerunt, motus misericordia Dominus, misit filium suum,
qui data omnibus remissione peccatorum, Deo Patri illos in-
sufficitos offerret. Si autem hoc remedium differretur vsque in
finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia & morum
honestas abolita fuisset in terris. Tercio apparet hoc fuisse con-
ueniens ad manifestationem diuine virtutis: quæ pluribus
modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam
per fidem presentis & præteriti.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa illa exponit de
misericordia perducende ad gloriam. Si tamen referatur ad
misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem
Christi, sciendum est, quod sicut Augustinus dicit in li. retract.
lib. 1. c. 16, tempus incarnationis potest comparari iuuentuti humane
nature, propter vigorem feruoremque fidei, quæ per dilectionem
operatur: senectuti autem, quæ est sexta ætas, propter nu-
merum temporum, quia Christus venit in sexta ætate. Et quia
uis in corpore non potest simul esse iuuentus & senectus, potest
tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista pro-
pter grauitatem. Et ideo in lib. 83 quæstionum alicubi dicit Au-
gustinus, quod non oportuit diuinitas venire Magistrum, cuius
imitatione humanum genus in mores optimos formare-
tur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit, Christum
in sexta ætate humane nature tanquam in senectute ve-
nisse.

Ad secundum dicendum, quod opus Incarnationis non so-
lum est considerandum ut terminus motus de imperfecto ad
perfectum, sed etiam ut principium perfectionis in humane
nature, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod sicut Chrysostomus dicit su-
per, Suarez, Tom. 1.

per illud Ioannis: Non misit Deus Filium suum in mundum, ut
iudicet mundum: duo sunt Christi aduentus. Primus qui-
dem, ut remittat peccata: secundus, ut iudicet mundum: si
enim hoc non fecisset, vniuersi simul periti essent, omnes
enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quod
non debuit aduentum misericordie differre vsque in finem
mundi.

COMMENTARIUS.

In articulo & per se clarus est, & simul
cum præcedenti fere est explicatus. Re-
spondet ergo D. Thomas non fuisse co-
ueniens, differri Incarnationem, vsque
ad finem mundi. Ex qua conclusione,
simul cum cõclusionem articuli præcedentis, vult Di-
uus Thomas docere, sufficienter concludi, Incarna-
tionem conuenienti tempore factam, quia nec plus
nec minus dilata est, quam oporteret. Probat autem
D. Thom. assertionem suam tribus rationibus. Qua-
rum prima in præcedenti articulo sine explicata est.
Secunda verò moralis est, & pro materie capacitare
sufficiens: scilicet, ne si aduentus Christi amplius
differretur, & Dei cognitio, & morum honestas
prorsus abolerentur. Tertia est congruentia, quæ
conclusionem huius & præcedentis articuli comple-
tur.

De solutione ad primum, dicemus statim dispu-
tatione sequenti. Solutio vero ad secundum, supe-
riori articulo explicata est. Circa solutionem autem
tertij de duplici Christi aduentu, nonnulla superius
contra Iudeos dicta sunt: plura vero infra q. 59. tra-
ctabimus: vbi de potestate iudicandi Christi Domi-
ni disseremus.

DISPUTATIO VI.

In duas Sectiones distributa.

De tempore, quo facta est Incarnatio, eiusque conue-
nientia.

Non possumus conuenienter expedire
quæstionem his articulis à D. Thoma
propositam, nisi prius, quo tempore
Incarnatio facta est, statuamus. Quo-
modo enim iudicabit aliquis, an con-
uenienti tempore Incarnatio sic facta, tempus igno-
rans, in quo facta sit. De hoc igitur primo loco dice-
mus breuiter attingentes solum computationem
temporum à creatione mundi, vsque ad Christum;
hæc enim ad Scholasticum institutum sufficit, & præ-
termitti non debuit cum eius cognitio & per se iu-
cunda, & Theologis maxime necessaria sit.

SECTIO I.

Quo tempore facta est Incarnatio.

De annorum numero ab orbe condito, vsque ad
Christum, tot sunt fere sententiæ, quot scripto-
res. Cum enim ex Scriptura sacra numerum certum
non habeamus, & humane historie, ex quibus hæc
computatio magna ex parte pendet, multum inter
se discordent, nihil firmum & indubitatum affirma-
ri potest. Vnde alij plusquam quinque mille annos
humerant, alij quater mille ducentos, alij quater mil-
le centum, alij quater mille: quibus nonnulli vigin-
ti, aut triginta superaddunt, alij demunt. Vt ergo
breuiter, quod veritati propinquius videtur, eliciam,
præmittam prius vulgarem diuisionem, qua tota
mundi duratio per sex ætates, secundum notabiles
variationes in vniuerso factas, distribui solet, & quæ-
tum

*Secundum
secundum
notabilis
variationes
Augusti.*

*1 Actus.
155.
Gen. 5. & 7.*

*2 Actus.
312.
Gen. 11.*

3 Luc. 3.

*3 Actus.
341.*

Exod. 12.

Gen. 15.

*Gen. 46.
Eugub.
Genebr.*

Gen. 12.

*Gen. 12. &
21.*

*Act. 7.
Gal. 3.*

*Augusti
Euch. 2.
Euseb.*

Deu. 10.

tum unaquæque durauerit, indicabo. Distribuantur autem illæ ætates hoc modo, vt videre est apud Augustinum de Ciuit. cap. vltim. & primo lib. de Genesi contra Manichæ, cap. 23. Prima ab Adam vsque ad diluuium, secunda, vsque ad Abraham, tertia, vsque ad Dauid, quarta vsque ad captiuitatem Babyloniam, quinta, vsque ad Christum, sexta, vero à Christo inchoata est, & vsque ad finem mundi pro-
tenditur.

Prima ergo ætas durauit mille sexcentis quinquaginta sex annis. In quo nulla est controuersia inter Catholicos: quoniam id clare sumitur ex Gen. 5. & 7. iuxta Hebraicam veritatem, & vulgatam editionem, Græci vero sicut Septuaginta interpretes, sexcentos annos addunt huic ætati. Sed decepti sunt errore Græcorum exemplarium, quibus hac in parte fides non est adhibenda.

Secunda ætas durauit solum trecentis viginti duobus annis, quia licet ex Gen. 11. iuxta Hebraicam & Latinam vulgatam editionem, solum ducenti nona ginta duo anni colligantur, tamen ibi prætermittitur generatio Caynam, quam Septuaginta addiderunt, & S. Lucas, c. 3. probauit: Et ideo illi numero addendi sunt triginta anni, quibus Caynam vixit, antequam filios generaret; hic vero idem est error apud Græcos, & Septuaginta interpretes, qui notatus est in prima ætate, addunt enim centum annos singulis ætatibus, & ita fere octingentos annos huic ætati superaddunt. Sed numerus positus iam est omnino certus ex auctoritate vulgatæ & Hebraicæ editionis.

In assignando numero tertiæ ætatis est maior difficultas, quia ex Scriptura sacra non satis constat, & pendet ex illa celebri quæstione, quo modo computandi sint quadringenti triginta anni, quibus semen Abraham dicitur habitasse in Aegypto, Exod. 12. Quidam enim eos computant à tempore, quo fuit venditus Ioseph, & quadringentos numerant à descensu Iacob propter locum Gen. 15. c. & quia non videtur paucioribus annis fieri potuisse, vt ille populus in Aegypto, vsq; ad multitudinem tantam multiplicaretur, vt sexcenta millia armatorum hominum, absque paruulis & mulieribus exierint de Aegypto, cū Septuaginta tantum animæ ingressæ fuerint, Genes. 46. quam sententiam tenet Eugubini. Exod. 12. & Genebrard. lib. 11. Chronog. Communis vero & recepta opinio est, illos quadringentos triginta annos computandos esse à promissione facta Abraham, quando primogenitus eius est de terra sua, & cognatione sua, Gen. 12. quadringentos vero annos, de quibus fit mentio Gen. 15. esse numerandos à natiuitate Isaac, quia ibi semen Abraham dicitur peregrinum futurum fuisse super terram, quadringentis annis. cepit autem esse semen Abraham in Isaac: qui natus est viginti quinque annis à prima promissione facta Abraham: vt constat ex Gen. 12. & 21. prætermittuntur autem quinque anni in illis quadringentis, vt ponatur solum numerus perfectus, & absolutus, iuxta communem phrasim Scripturæ. Et ita etiam conciliatur locus, Act. 7. & Gal. 3. nam in priori ait Stephanus semen Abraham peregrinatum esse quadringentis annis; in posteriori vero ait Paulus Abraham dictas esse promissiones: & post quadringentos triginta annos datam esse legem: & hanc fere sententiam docuit Augusti lib. 2. quæstionum in Exod. q. 47. & optime lib. 16. de ciuit. c. 24. Eucherius lib. 2. in Genes. cap. 20. Euseb. in Chroni. & eandem supponit lib. 10. de præparat. c. 3. cum ait, à primo anno vitæ Abraham, vsq; ad Moysem fluxisse quingentos quinq; annos: intelligit autem vsq; ad principatum Moylis, qui octogenarius erat, cum populum eduxit de terra Aegypti: vt sumitur ex Deuter. vlt. quia quadraginta annis dicitur duxisse populum per desertum, & centesimo vigesimo anno vitæ suæ mortuus esse. Eandem sen-

tentiam habet Epiphanius in Ancorato, non longe à fine: vbi multa miscet, quæ mihi non probantur: sed in eis examinandis non licet immorari: tenet etiam Occumenius ad Galatas 3. & ibi alij multi expositores: quamuis Diodorus Hieronymus ibid. quæstionem insolutam relinquere videatur: & hæc mihi videtur verior sententia: quam statim ex sacra Scriptura confirmabo.

Hæc ergo supposita facile colligitur, hoc tertium mundi sæculum durasse non gentis quadraginta vno annis. Quem numerum ita supputamus: nam ab ortu Abraham, vsq; ad primam promissionem illi factam fluxerunt septuaginta quinque anni, Gen. 12. ab illa autem promissione, vsque ad finem captiuitatis populi in Aegypto, seu vsque ad legem datam (quod idem est, nam post tres menses egressioni data est lex) fluxerunt quadringenti triginta anni, vt dictum est. Et potest ita minutatim breuiter declarari: nam à dicta promissione Abraham, vsque ad ortum Isaac fuerunt viginti quinque anni: ab ortu autem Isaac, vsque ad ortum Iacob fluxerunt sexaginta, Genes. 25. Iacob autem in gressu est in Aegyptum anno ætatis suæ centesimo trigesimo, Genes. 47. qui omnes efficiunt ducentos quindecim annos. A descensu autem Iacob, vsque ad mortem Ioseph fluxerunt septuaginta, vel vno amplius, quos Augustinus, supra ita colligit, quia triginta annorum erat Ioseph, quando præpositus est terræ Aegypti, Gen. 41. Postea vero ante descensum Iacob transacti sunt septem anni vbertatis, & duo vel tres anni famis, Genes. 41. 42. & 43. Ioseph autem centenarius mortuus est, Genes. vltim. Superfunt ergo dicti septuaginta & vnus: qui si addantur supradictis ducentis quindecim, efficiuntur ducenti octoginta sex: his vero addendo octoginta annos vitæ Moylis, colliguntur trecenti sexaginta sex. Solum ergo superest computandum tempus à morte Ioseph, vsque ad mortem Moylis: de quo tempore Scriptura nihil expresse loquitur, Ex dicta autem sententia, quam sequimur, intelligimus, solum fuisse sexaginta quatuor, aut sexaginta quinque annos: totidem enim superfunt ad complendum dictum numerum quadringentorum triginta annorum. Quod autem non plures fuerint, potest duplici coniectura ex Scriptura confirmari. Prima est, quia inter Leui, & Moysem, tantum duæ generationes intercesserunt, Cahat, & Amram, Exod. 6. Ergo satis est, quod intercesserint eo tempore dicti sexaginta quatuor anni. Secunda est, quia mater Moylis fuit filia Leui proauis Moylis, quæ nata est illi in Aegypto, vt dicitur Numero. 26. Vnde euidenter fit, non posse quadringentos annos computari ab ingressu populi in Aegyptum, quia oporteret, matrem Moylis habuisse ætatis fere trecentos annos cum illum peperit. Cum nostra autem supputatione optime quadrat, quod fuerit triginta, vel quadraginta annorum, & nata ipsa fuerit post viginti quatuor aut triginta quatuor annos descensus Leui in Aegyptum. Et ex hac sententia sequitur, propriam captiuitatem Aegyptiacam, quæ incipisse videtur à morte Ioseph, vt recte notauit Augustinus, solum durasse ceterum quadraginta annis: vel si numeremus à descensu Iacob, sequitur, durasse ducentis quindecim annis. Neque est mirum (ait D. Aug.) itam paruo tempore, vsque ad tantam multitudinem fuisse actum illum populum, fecunditate hominum in eo tempore considerata, qui & diuturno tempore vivebant, & omnes generationi vocabantur & pluribus vxoribus utebantur. Et Augustinus addit, id factum esse, adiuuante illo, qui eos voluit valde multiplicari.

Nec contra dicta obstant loca Genes. vel Exodi. Nam facile primus exponitur: sic enim habetur in Genesi. Scito prænoscens, quia peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subiecit eos seruituti, & affligent quadringentis annis. Ex quo non

*Epiph.
Occuma.
Hieron.*

Gen. 12.

*Gen. 25.
Genes. 47.*

Augusti.

*Gen. 41.
Exod.*

Exod. 6.

Num. 26.

Augusti.

Genes. 15.

non potest sumi, seruitutem solam duraturam quadringentis annis, sed omnia illa peregrinationem & afflictionem, fuisse quadringentis annis terminanda. Et ex hoc loco explicandum est loc⁹ Exodi: cuius verba difficiliora sunt. Sic enim habet: *Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.* Sed non est sensus, omnes illos annos transactos fuisse in Aegypto, sed ibi fuisse completos. Et ad hoc explicandum addiderunt Septuaginta particulam illam: *Et in terra Canaan.* Itaque in Aegypto, & in Canaan habitauit populus quadringentis triginta annis. Et hanc expositionem sequuntur fere omnes expositores. Exod. vti in catena Lippom. videre est. Et iuxta hanc sententiam intelligitur obiter locus Actorum 13. vbi Paulus numerat quadringentos quinquaginta annos vsque ad diuisionem terrae promissionis, in cepisse enim videtur numerare ab ortu Isaac: à quo, vt diximus, fluxerunt quadringenti anni, vsque ad exitum populi ex Aegypto: quibus si addamus quadraginta, quibus populus fuit in deserto, & decem, vel paulo fortasse plures, quibus imperauit Iosue, vsque ad illud tempus, quo promissionis terram distribuit dictus numerus annorum efficitur.

Habemus ergo ex dictis, ab ortu Abraham, vsque ad legem datam effluxisse tempus quingentorum quinquaginta annorum: vt bene dixit Eusebius, dicto loco de preparat. Euangel. A lege, autè data, vsque ad initium Regni David fuerunt quadringenti triginta sex anni, vt euidenter sunt ex lib. 3. Reg. c. 6. vbi à lege data, vsque ad initium templi Salomonis, numerantur quadringenti octuaginta anni, cepit autem Salomon ædificare templum anno quarto Regni sui, vt ibidè dicitur. Dauid autè quadraginta annis regnauit. 3. Regum 2. demptis ergo his quadraginta quatuor annis, ab illo numero quadringentorum octoginta annorum, super sunt dicti quadringenti triginta sex, qui additi supra quinq; & quingentos efficiunt dictum numerum nongentorum quadraginta vnius annorum, quibus hanc tertiam ætatem durasse diximus.

Quarta ætas, qua Regnum Iudæorum durauit ab initio Regni David, vsque ad captiuitatem Babylonicam, facilius computari potest ex lib. 3. Reg. 2. n. 22. & sequentib. & lib. 4. c. 8. & sequentib. addendo nulla ex 2. Paral. 12. & 22. Ex quibus locis simpliciter omnia computando, prout in Vulgata habentur, quadringenti septuaginta anni colliguntur, quibus hanc ætatem durasse dicimus.

Tres autem difficultates circa computationem huius ætatis expedire oportet. Prima est, quia hic numerus annorum ex duplici capite videri potest diminutus. Primo, quia numerati sunt Reges, qui sibi inticem successerunt: contingit autem sæpe inter regna interponi: & hæc non sunt numerata, nec supputata. Secundo & difficilius, quia in ea supputatione solum numeramus annos, quos Scriptura sacra vnicuique Regi attribuit: & tamen non videtur semper numerare omnes: cuius exemplum manifestum est in Saule: de quo 1. Reg. c. 13. dicitur duobus annis regnasse, cum tamen Paulus, Act. 13. quadraginta annos illius regno tribuat: & in hoc sæculo de quo agimus, Ioram dicitur regnasse octo annis, & cepisse regnare trigésimo secundo anno ætatis suæ 4. Reg. 11. Vnde fit, illum fuisse mortuum in quadragésimo anno suæ ætatis, quod omnino stare non potest: quia filius eius Ochozias, qui illi immediate successit, regnare cepit quadragésimo secundo anno suæ ætatis 2. Paral. 22. esset ergo natus duobus annis ante patrem suum, si Ioram octo tantum annis regnasset. Et ideo Hebræi dicunt, illum regnasse viginti octo annis: numerari autem tantum octo, quia in reliquis pessime regnauit, quod sequitur Glossa, & Lyra, qui addunt, ad hoc indicandum dictum esse 4. Reg. 11. Ochoziam cepisse regnare 22.

Fr. Suarez, Tom. 1.

anno ætatis, cum tamen 2. Paralip. dicatur cepisse regnare anno quadragésimo secundo: vt illi viginti anni regni paterni supplerentur, ne in computatione annorum error accideret. Aliud exemplum esse potest de Amos, qui 4. Reg. 21. & 2. Paralip. 23. dicitur regnasse duobus annis: & Euseb. in Chron. secutus, vt ipse ait, septuaginta, illi tribuit duodecim annos: & idem refert Beda in lib. de sex ætatib. & alij recentiores.

Ad primam tamen respondetur, in dicta supputatione ex sacra Scriptura desumpta successione Regum semper fuisse continuatam sine intermissione: quod si aliqua aliquo tempore facta est, vt tempore Athaliae, illius meminit sacra Scriptura: & ita tempus illud etiam numeratum est. Sicut è contrario, cum interdum accidit, filium simul cum patre regnare, ne iidem anni bis numerarentur, patris solum tribuuntur, vt expresse videre est in Ioachim, qui simul regnauit cum Azaria patre suo, 4. Reg. 15.

Ad secundum respondetur: quando sacra Scriptura obiter mentionem facit Regni alicuius, non semper numerare integre, & absolute numerum annorum, quibus ille regnauit, vt videre est in Cyro, Balchazar, Dario, & similibus. Nam cum Scriptura sacra non tractet horum Regum historiam, sed attingat solum, quantum ad texendam suam sacram historiam expedit, solum illorum annorum mentionem facit, qui ad hunc finem pertinent. Vnde non fit, huiusmodi Reges non plures annos regnasse, quam in Scriptura contineantur, vt per se satis videtur clarum, & notauit Hieronymus, super 11. caput Danielis. At vero in hac historia Regum Iudæ, & Israel, quam Scriptura sacra per se intendit, & absolute tractat, sine dubio intelligendum est, semper ponere integrum annorum numerum, quibus vnusquisque Rex imperauit: præsertim à tempore Dauidis, & saltem eo modo, qui necessarius erat: ad chronologiam Regum sine errore texendam. Neque in hac parte tutum, aut firmum videtur, à Scripturæ litera discedere, nisi aliunde ex eadem Scriptura aliud aperte constet: vt in exemplo illo de Saul, nam locus Pauli explicuit locum Regum. In quo etiam satis indicatum est, non sine aliqua metaphorâ locutam fuisse Scripturam, prius enim dicit filium vnus anni fuisse Saul cum regnare cepit, scilicet quoad animi candorem: & eodem modo subdit duobus annis regnasse, scilicet sancte, & iuste. Quanquam fortasse intelligi potest, totum tempus Regni Saul, quo regnauit etiam viuente Samuele, fuisse quadraginta annorum: post mortem autem Samuelis tantum regnasse duobus annis, siue in illis quadraginta annis computetur totum tempus, quo iudicauit Samuel, vt multi volunt, siue sit omnino distinctum: ad nostram enim computationem hoc nihil refert: nam totum hoc tempus pertinet ad tertiam ætatem.

Ad aliud vero exemplum de Ioram respondetur cum Eusebio, & alijs, quos Genebrar. lib. 1. sequitur, illos viginti annos nullo modo addi posse Regno Ioram, vel Ochozias. Primo quidem, quia computando annos Regum Israel, qui eodem tempore regnarunt, scilicet Ioram, Iehu, & Ioahaz. 4. Reg. 3. & 10. est euident, non posse addi illos viginti annos: tum etiam, quia sine vilo fundamento dicitur, viginti annos Regni Ioram fuisse prætermittendos, solum quia inique regnauit: hæc enim ratione complures alij fuissent prætermittendi. In conciliandis autem citatis locis difficillimis, multa dicuntur ab autoribus, quæ nunc examinare non est necesse. Mihi breuiter occurrit, dici posse Ioram quidem cepisse regnare trigésimo secundo anno ætatis, vt Scriptura aperte dicit, & regnasse viginti octo annis, viginti autem simul cum patre suo Iosaphat. Nam 4. Reg. 8. dicitur cepisse regnare quinto anno Regni Iosaphat: & tamen 3. Reg. vlt. dicitur, regnasse Iosaphat

P 2 vigin.

viginti quinque annis: regnavit ergo viginti simul cum Iosaphat, post illum vero regnavit octo annis, qui soli numerantur, quia illi solum pertinebant ad chronologiae computationem. Unde sit, Ioram mortuum fuisse sexagenarium: nec Scriptura unquam dixit, illum mortuum fuisse quadragenarium. Ad conciliandum autem alia duo loca, oportet similiter dicere, Ochoziam coepisse regnare simul cum patre, vigesimo secundo anno aetatis, ut dicitur 4. Regum, & cum eo regnasse viginti annis: post mortem vero patris tantum regnasse uno anno, cum iam esset quadraginta duorum annorum, ut dicitur in Paralip. Et ita solum unus pertinet ad chronologiam: & ideo solus ille numeratur. Ad ultimam de Amos respondetur, tantum regnasse duobus annis ut in vulgata expresse habetur. Neque est ulla ratio eam aliter interpretandi: nec Septuaginta, prout habemus in Complutensi, aliter habent.

Secunda difficultas est, quia in supputatione horum annorum, semper sumimus annos, quos Scriptura sacra singulis Regibus tribuit, tanquam integros & completos, cum tamen usitatus in huiusmodi historiis sit, ut annus inchoatus pro completo numeretur ex quo sit, ut idem annus, vel integer, vel quo ad magnam eius partem, bis numeretur, ita ut verisimile sit uniuscuiusque Regis aetati dimidium annum ultra veritatem addi, si omnia bene moraliter computentur. Et haec eadem difficultas locum habet in computatione annorum facta in primo, & secundo saeculo: nam quod hic dicimus de tempore, quo singuli Reges regnarunt, habet locum in temporibus, seu aetatibus, quibus singuli homines vixerunt: quorum successio in illis prioribus aetatibus computatur. Imo, ut quod est fateamur, haec difficultas in omni chronologica supputatione locum habet: nec video, quid responderi possit nisi solum, in his rebus non esse exactam certitudinem requirendam, sed contentos nos esse debere, numerando & supputando annos eo modo, quo in historiis & praecipue in sacra Scriptura numerantur. Praeterea, quia fortasse non semper annus inchoatus pro completo ponitur, sed interdum inchoatus tanquam imperfectus omittitur, & numerus integer ac perfectus ponitur, quod saepe esse in Scriptura usitatum docuerunt Epiphanius in Anchorato, & Augustinus lib. quaest. in Exod. quaest. 47. & in proposito fieri potest coniectura: quia 3. Reg. 2. David dicitur regnasse quadraginta annis: quos tantum ego in dicta annorum summa computavi: & tamen ex 2. Reg. 5. sumi potest, illum regnasse quadraginta annis, & sex mensibus. Athalia etiam dicitur regnasse sex annis 4. Reg. 11. & 2. Paral. 22. & tamen regnasse etiam aliquam partem septimi anni, ex eisdem locis desumitur. Itaque, si alicubi fortasse pars alicuius anni bis numeratur, alibi pars alia omittitur: & hoc modo unus error ex alio compensatur, neque in re tam lubrica potest esse certior supputatio.

Tertia difficultas est de termino huius aetatis, diximus enim, ad captivitatem Babylonicam terminari. Fuit autem triplex haec Babylonica captivitas, ut constat ex 4. Reg. 24. & 25. Et ideo dubium esse potest, de qua illarum hoc intelligendum sit. Sed haec difficultas tangit aliam statim in sequenti aetate tractandam, nunc brevitur dicitur, hanc aetatem computari usque ad vndecimum annum Regis Sedechiae, in quo ultima captivitas, & propria desolatio, & finis proprii Regni Iudaici in Ierusalem acciderunt.

Quinta aetas omnium difficillima est, ad verum annorum numerum, quo duravit, supputandum, tum, quia ex Scriptura sacra parum, aut fere nihil sumi potest, tum etiam, quia pendet ex duabus gravissimis difficultatibus, quarum altera est de principio & fine septuaginta hebdomadarum Danielis, quam supra fere indecisam reliquimus propter hi-

storiarum interitum, altera est de initio & fine septuaginta annorum Babylonicae captivitatis, quam praedixit Ieremias, cap. 25. 29. 51. Unde factum est, ut auctores in varias sententias divisi sint, nam Genebr. lib. 2. Chronog. in fine solum tribuit huius aetatis annos quingentos viginti unum. Beda autem in lib. de sex aetatibus tribuit quingentos sexaginta, Driedo libro 3. de dogmatibus, capit. 5. quingentos nonaginta sex, ex Eusebio, autem in chronico sumuntur anni quingenti octoginta quinque. Nam ipse ponit captivitatem illam accidisse Olympiade quadragesima septima, anno secundo, cum Clemens, Alexand. lib. 1. Stromat. ortum autem Christi Domini certum est evenisse Olympiade centesima nonagesima quarta, anno tertio, ut ipse etiam inferius scribit. Duravit ergo haec aetas centum quadraginta quinque Olympiades, & annum unum, quae ad annos redactae efficiunt dictum annorum numerum. Sed haec supputatio Eusebii supponit, ab initio huius aetatis, seu desolationis Ierusalem, usque ad reedificationem templi inchoatum sub Cyro tantum intercessisse annos triginta, quod multis alijs non sit credibile. Habet etiam haec sententia aliam difficultatem supra tactam, dum exponeremus hebdomadas Danielis, quia plures annos tribuit imperio Graecorum, quam veritas Scripturae patitur. Quae difficultas procedit in omni sententia, quae per Olympiades colligit numerum annorum huius aetatis. Unde etiam sit hoc negotium magis ambiguum, & incertum: quia verisimilior omnium rationum computandi haec tempora existimata est haec, quae sumitur ex numero Olympiadum: quae tamen ex Scriptura convinci videtur in hac parte continere errorem.

Utergo in re tam incerta aliquid dicamus, statua-
mus primo ab vndecimo anno Regni Sedechiae, usque ad initium Regni Cyri in Babylonia: intercessisse septuaginta annos, ut est communior sententia ex Iosepho lib. 11. antiquit. in princip. & Iulio Africano lib. 5. de ratione temporum, quam indicant etiam Laetant. lib. 4. capit. 5. & Cyril. lib. 8. contra Julian. quos sequuntur Ioan. Lucidus lib. 2. de ratione temp. c. 11. & Cano lib. 11. de locis c. 5. & argumento 9. & Benedictus Pererius lib. 11. in Daniel q. 4. & 5. Et sumitur brevitur ex Scriptura: nam Ieremias praedixit desolationem Ierusalem, & captivitatem Iudaeorum in Babylonia duraturam septuaginta annis, ut constat ex citatis locis, & ex c. 9. Danielis. Certum est autem ex 1. Esdræ. ca. 1. illos septuaginta annos completos esse in initio Regni Cyri, quando Iudaeorum captivitas solui coepit, & illis facultas data est revertendi in terram suam, ut praedictum fuerat Isai. 44. & 45. Hoc aperte patet ex verbo illo Esdr. In anno primo Cyri Regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Ieremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri, &c. Tum ergo completi sunt septuaginta anni captivitatis, praedicti a Ieremia. Quod vero hi anni inchoati fuerint ab vndecimo anno Regis Sedechiae, constat, quia tunc & non antea fuit templum omnino dirutum, & Ierusalem incensa & destructa, & tota regio Iudaeorum vastata, & desolata, ut constat ex 4. Reg. 15. in alijs enim captivitatibus licet populus captivus ductus sit magna ex parte, non tamen fuit templum eversum, nec regio desolata: Praedixerat autem Ieremias: septuaginta illos annos non tantum transmigrationis, & captivitatis, sed etiam desolationis: sic Ierem. 25. enim ait c. 25. Et erit terra in solitudinem, & in stuporem, & servient Regi Babylonis septuaginta annis: Et ideo Dan. 9. dicitur: Intellexi numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. Et similia habentur. 2. Par. 36.

Dices Hoc argumento probaretur, non fuisse desolationem terminatam tempore Cyri, quia licet ipse iussit, templum instaurari, non tamen id factum est usque

Epiphanius
Augustinus
3. Reg. 2.

2. Reg. 5.

4. Reg. 11.
2. Paral. 22.

4. Reg. 4.

De hebdomadibus
Danielis.
Iosephus.
Iul. Africanus.
Laetantius.
Cyrillus.
Io. Lucidus.
Cano.
Pererius.
Dan. 9.
1. Esdr. 1.
Isai. 44.

Reg. 15.

Ierem. 25.

2. Par. 36.
Obisatio.

Salut. vsque ad Darium. Respondetur Licet templum non fuerit sub Cyro perfectum, fuit tamen inchoatum, & altare erectum, & sacrificia inceperunt offerri, & terra inhabitari, & ideo iam non poterat dici terra desolata, neque durasse adhuc sublatum, ut Scriptura supra loquitur, id est, cessationem a sacrificijs, & alijs legalibus ceremonijs in eo loco perficiendis, & ideo recte dicitur completos esse tunc septuaginta annos desolationis.

Clusius. Non desunt tamen contra hanc sententiam, quam ut veriorum supponimus, grauissimæ difficultates ex sacra Scriptura desumptæ, quas persequi non est nostri instituti. Indicabimus tamen eas, tres præsertim, quæ præcipue sunt. Prima sumitur ex verbis illis Zachar. 1. *Iste iam septuagesimus annus est*, quibus significatur, septuaginta annos impletos esse tempore Zachariæ, qui profetauit anno secundo Darij Hy-

Zachar. staspis, qui multis annis fuit post Cyrum. Secunda est, quia si tot anni fluxissent à desolatione Ierusalem vsque ad Cyrum, Mardocheus vixisset plusquam ducentos annos, quod incredibile est. Tertia sumitur ex chronologia, addito testimonio Ieremig, cap. 27. Nam regnum Chaldeorum ante imperium Cyri solum durauit post Nabuchodonosor in filio, & nepote eius, scilicet Euilmerodach, & Balthasare, qui post vastationem Ierusalem regnarunt quinquaginta duos annos: viginti sex, quibus superuixit Nabuchodonosor, ut sumitur ex 4. Reg. 24. & 25. viginti tres, quos historix tribuunt Euilmerodach, & Balthasari tres, ex Daniel. 8. qui complent dictum numerum.

17. Ad primam, propter illa verba multi existimant, alios esse septuaginta annos captiuitatis, de quibus loquitur Zacharias, & alios de quibus locutus est Ieremias. Isti enim completi sunt initio imperij Cyri. Ut ostensum est illi vero secundo anno Darij Hytaspis: & ideo dicunt, annos à Ieremia prædictos non incepisse in tertia captiuitate Sedechiz, sed in prima Ioaçim, vel secunda Ieconiz. Annos vero, de quibus Zacharias loquitur, incepisse in vltima captiuitate. Sed hoc stare non potest cum iis, quæ diximus, neque cum chronologia à grauioribus autoribus probata: quia inter primam & vltimam captiuitatem, tantum interfuerunt decem & nouem anni: & inter secundam & tertiam vnde decem, ut patet ex 4. Reg. 24. & 25. At vero à primo anno Cyri, vsque ad secundum Darij Hytaspis inter fuerunt quadraginta, vel plures anni, ut est communis sententia: cui fauet illud Ioan. 2. *Quadraginta sex annis edificatum est templum hoc*. Adde, hos duplices septuaginta annos, nullum habere fundamentum in Scriptura: nam Angelus, qui Zachar. 1. dixit illa verba: *Iste iam septuagesimus annus est*, non attulit nouam prophetiam, aut reuelationem, quod postrema illa captiuitas esset septuaginta annis duratura, sed alludit sine dubio ad prophetiam Ieremæ, & interpellans Deum, ut miseretur Ierusalem, & urbem Iudæ, allegat septuaginta annos à Ieremia prædictos iam esse impletos. Nec dicit affirmando, illum annum in quo loquebatur fuisse septuagesimum, sed per interrogationem dicit: *Iste septuagesimus annus est?* quasi diceret: iam diu septuaginta anni dicti à Ieremia impleri sunt, & Ierusalem, ac vrbes Iudæ nondum electam receperunt libertatem, &c. Et hanc expositionem indicauit Hieron. & aperte Lyranus, & alij.

4. Reg. 24. Ad secundam, omisiss multis, quæ dici possunt, responderetur, Mardocheum non fuisse in persona sua (ut ita dicam) translatus ab Ierusalem in Babylonem, tempore captiuitatis factæ sub Ieconia, sed in parentibus suis, ipse vero ortus est in Babylone, nequid aliud colligitur ex lib. Esther. c. 2. & ita facile omnia conciliantur.

4. Reg. 24. Ad tertiam responderetur, iuxta communiorum sententiam Berossij, quem refert & sequitur Iosephus lib. 1. contra Apionem, & lib. 10. antiquit. cap. 12. Fr. Suarez, Tom. 1.

Hieron. Lyrani. & Beda lib. de sexætatibus, & alij, post Nabuchodonosor, vsque ad Cyrum minimum, regnasse quatuor Reges Chaldeorum, scilicet, Euilmerodach, Nighsaram, Labossardachum, & Nabonidum: & huic vltimo tribuunt decem & septem annos, quamquam in nominibus horum Regum, & in nominandis annis, quibus regnarunt, mira sit varietas in autoribus. Ex loco autem Ierem. 27. nihil in contrarium probatur: tum quia ibi non excluduntur alij: tum etiam quia illa phras, scilicet: *Dedi regnum ei & filio eius, & filio filij eius*: tantumdem valet, ac si dictum esset, & filijs eius: non ergo significatum est, tantum per duas generationes duraturum fuisse regnum illud.

17. Habemus ergo septuaginta annos huius ætatis vsque ad Cyrum: reliqui vsque ad Incarnationem numerandi sunt, aut per hebdomadas Danielis, & hæc fuisset certissima supputatio, si constaret satis de initio illarum: sed quantum hoc habet ambiguitatis, tantum est incerta hæc ratio supputandi, aut per imperia supputando annos, quibus durarunt imperia Persarum, & Græcorum, nam de imperio Romanorum certissimum est, Christum Dominum incarnatum, vel natum fuisse anno quadagesimo primo imperij Augusti Cæsaris, qui fuit trigessimus monarchiæ Romanorum. Quam vero sit incerta duratio vtriusque monarchiæ, tam Persarum, quam Græcorum, satis constat ex supra dictis de hebdomadibus Danielis. Aut denique numerare possumus hos annos per Olympiades, quæ videtur mihi omnium probabilissima ratio, nisi locus ille libri 1. Machab. mihi serupulum inieciisset. Nam constat a-

17. Machab. Machab. mihi serupulum inieciisset. Nam constat apud omnes Incarnationem, seu ortum Domini contigisse in Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio aut quarto: Cyrum vero cepisse regnare initio Olympiadis quinquagesimæ quintæ. Ita enim ponit Eusebius & fere omnes in hoc conueniunt. Iuxta quam computationem constat, ab initio Cyri seu à septuagesimo anno Babylonicæ captiuitatis expleto, vsque ad incarnationem interfuisse fere centum triginta nouem Olympiades, quæ continent quingentos quinquaginta quinque annos, quibus si addantur septuaginta captiuitatis, efficiuntur sexcenti viginti sex anni. Sed ab his sunt sine dubio aliqui tollendi, propter citatum locum Machabæorum, præterquam quod incertum est id, quod sumitur de initio regni Cyri. Quia licet frequentius asseratur triginta annis regnasse, non tamen constat, imo valde dubium est, an omnes illos regnauerit post captam Babyloniæ, quia verisimile est prius aliquos annos regnasse in Perside. Vnde fit etiam dubium, an initium regni eius in principio Olympiadis quinquagesimæ quintæ, intelligendum sit simpliciter de regno eius in Perside, vel post captam Babyloniæ. Quocirca in hac re nihil inuenio quod possim secure affirmare, nisi hoc solum, à prima rededicatione Templi sub Cyro durasse ut minimum quadringentos quinquaginta quinque annos, quia certum est, initium hebdomadarum Danielis non posse summi ante illam rededicationem factam sub Cyro, quibus si addamus septuaginta annos captiuitatis, efficiuntur quingenti viginti quinque, qui ut minimum tribuendi sunt huic ætati. An vero plures fuerint, mihi non constat. Verisimilius tamen existimo plures fuisse: quia hoc magis indicant grauioribus, & antiquioribus historiographis, quod autem plures fuerint, etiam me ignorare confiteor, quia ipsi met autores graues inter se dissident. Si autem diuinare licet, & veluti media via inter extrema incedere, demus huic ætati sexcentos annos, parum enim ab hoc numero discrepare potest, si bene omnia compensentur.

17. Ex quibus omnibus licet colligere, incarnationem factam esse circa quater mille simum annum à creatione mundi, ut facile patebit computando omnes æta-

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

17. Summatio præcedentis supputationis.

ætates supra numeratas. An vero fuerint illi impleti, vel nondum perfecti, non credo posse usque ad numerum omnino certum designari: sed solum, ut dixi, parum ab illo numero distare. Illud vero quod supra diximus, quoniam ad plures quæstiones inferius disputandas necessarium erit, pro certo statuendum est, scilicet, iuxta computationem Græcorum incarnationem factam esse Olympiade centesima nonagesima quarta anno secundo. Iuxta computationem vero Romanorum factam esse anno quadagesimo primo imperij Augusti, ut conveniunt Eusebius in Chronico. & lib. 1. histo. c. 5. Epiphanius in Ancorato & in libro de ponderibus & mensuris aliquantulum a principio, & hæref. 51. & 78. & Beda libro de sex ætatibus: qui omnes docent natum fuisse Christum anno quadagesimo secundo inchoato imperij Aug. Quod expressius ponit Clemens Alex. lib. 1. Stromat. a quibus non desistit Irenæus lib. 3. c. 25. & Tertul. lib. contra Iudæ. ca. 8. dicentes, natum fuisse Christum anno quadagesimo primo imperij Augusti: intelligendi enim sunt, id est, post illum completum. Vnde sic ex omnium sententia, incarnationem, que nouem mensibus natiuitatem antecessit, anno quadagesimo primo imperij Augusti perfectam fuisse.

Dubitatio. Sed quæret tandem aliquis, quo anni mense facta sit incarnatio, non enim defuit quidam Mattheus Beroaldus, qui lib. 4. suæ Chronog. c. 2. dicere ausus fuerit, Christum natum esse mense Septembri, in æquinoctio autumnali, unde sit incarnationem factam esse in medio mensis Decembris. Sed est temeraria sententia contra vniuersalem Ecclesiæ Latinæ traditionem & consuetudinem, quæ habet, Christum fuisse natum die vigesima quinta Decembris: & incarnationem fuisse factam die vigesima quinta Martij. Hoc satis patet ex sensu & vsu Ecclesiæ, quem fuisse antiquissimum constat ex Aug. lib. 4. de Trinita. c. 5. & ferm. 18. de natu. & ex Clem. Alexand. lib. 1. Stromat. & Nicepho. lib. 1. histo. c. 12. Chrysost. hom. 1. in Luc. & homilia sequenti, quæ est de Natali Domini, qui aduertit conceptionem & natiuitatem Christi Domini cum conceptione & natiuitate Ioannis Baptistæ ita fuisse per omnia quatuor annitēpora distributas, ut singulis primis mensibus vniuersi usque temporis anni, alterutra cadat cōceptio vel natiuitas: videlicet primis mensibus veris & hyemis incarnatio & natiuitas Christi, primis autem mensibus autumnii & æstatis cōceptio & natiuitas Ioannis Baptistæ.

SECTIO II.

Utrum conuenient tempore facta sit incarnatio.

Quæstio hæc ex eo capite nonnullam difficultatem habet, quod tantum Dei beneficium nō videbatur tot annis & seculis differendum, quam difficultatem obiecit Augustino quidam Porphyrius paganus in epist. 49. de sex quæstionibus contra paganos quæ. 2. eandemque quotidie interrogant Gentiles, cum primum illis Euangelium prædicatur. Nam si Deus (inquiunt) propter salutem & amorem hominum, homo factus est, cur non antea venit, ne tantam hominum multitudo periret? & eandem attingens Chrysost. hom. 27. super ad Rom. circa illud c. 14. Iuxta reuelationem mysterij temporibus æterni taciti, inquit, Si quæseris quæ ratione nunc tandem apparuit, periculosam rem facies, mysteria Dei curiose examinans. Et rationem illorum exigens, neque enim talia curiose inquirenda, sed diligenda sunt, & amplectenda. obedientiam enim fides exigit, non curiositatem. Et ad simile propositum dixit Irenæus lib. 4. contra hæref. caput. 67. Nontu Deum facis, sed DEVS te. Si ergo opera Deies, manum artificis tui expecta opportune etiam facientem. Sed hæc dicunt patres ad eos qui animo curioso, & ad impugnandam fidem hæc interrogant. Nobis vero necessarium est, aliquam rationem reddere eius,

quæ in nobis est, fidei. Cum enim omnia quæ a Deo sunt, ordinate, & conuenienter fiant, non deerit aliqua sufficiens ratio ad hanc fidem explicandam.

Dico ergo primo non oportuisse, hoc mysterium statim in initio mundi fieri, sed conuenienter tot seculis & temporibus dilatum esse. Aduertendum est non dici ita conueniens, quin si Deus aliud facere voluisset, & mysteriū hoc multo ante perficere, potuisset etiam illud esse conueniens iuxta rationes & fines, quos Deus veller intendere: sed dicitur esse conueniens in primis, quia simpliciter potuit bene & honeste ita fieri absque vlla indecentia, & deinde quia considerata magnitudine mysterij, & causis, & rationibus propter quas a Deo fiebat, expediens fuit tanto tempore differri, & hoc sensu est omnino certa hæc veritas, quæ sufficienter auctoritate Dei id facientis comprobata est: omnia nō sapientissime prouidet, & in numero, pondere, & mensura disponit.

Ratione præterea declaratur, nam primo si loquamur de initio hominis in statu innocentie, ante peccatum, non fuit conueniens tunc fieri hoc mysteriū, præter rationē D. Tho. supra, quia oportuit tantum mysterium prius fide teneri ab Angelis & hominibus, & Christum ita creditum ab eis adorari & sperari, ut autorem suæ salutis. Secundo, si loquamur post peccatum commissum, similiter fuit conueniens ex parte ipsius mysterij, propter fidem & venerationem eius, ut prius multis temporibus esset prædictū & præfiguratum, ut facilius crederetur, & post longam expectationem maiori affectu & veneratione susceperetur. Sic Augustin. tractat. 31. in Ioan. inquit Multi dicunt, quare non antea venit Christus? Quibus respondendum est, quia nondum venerat plenitudo temporis, moderante illo per quem facta sunt tempora. Sciebas enim quando venire deberet. Primo per multam seriem temporū, & annorum prædicendus fuit, non enim aliqui paruum venturum fuit, diu fuerat prædicendus semper tenendus: quanto maior index veniebat, tanto præconū longior series præcedebat.

Secundo ex eodem August. lib. 83. qq. q. 43. quia oportuit vniuersum paulatim perficere, & in singulis ætatibus habere decorem suum: sicut homo in ipsa corporis ætate paulatim progreditur ab infantia usque ad senectutem: Et quicunque, inquit Augustinus, ad certam sapientiam peruenerunt, non nisi ab eadem veritate suarum sigillatim ætatum opportunitate illustrati sunt. A qua veritate ut populus sapiens fieret ipius generis humani oportuna ætate homo susceptus est.

Vnde sumitur tertia ratio ex parte ipsorum hominum: quos oportuit prius disponi ad tantum mysterium suscipiendum. Duobus autem modis tanta successione temporum dispositi sunt: primo directe prius per naturalem legem, & generalem promissionem & spem mediatoris: postea per legem scriptam, & expressiores prophetias, & plures ceremonias & sacrificia: quæ omnia Christum promittebant, & præfigurabant. Secundo, quasi indirecte permittendo, ut Paulus ait ad Rom. 11. & ad Gala. 3. omnes fere homines sub peccato & incredulitate conclusi, ut suam fragilitatem agnoscerent, & humiliores fierent ad tantam Dei gratiam agnoscendam, & suscipiendam. Vnde etiam factum est, ut dilato beneficio & necessitate crescente, desideria Saluatoris crescerent. Quæ omnia Diuus Thomas hic attigit, & latius Irenæus lib. 4. contra hæref. cap. 75. Theod. dor. lib. 6. de curationibus Græcorum ad finem. Chrysost. homil. 4. ad Coloss. colum. 4. & homil. 9. ad populum, ubi inter alia ait, Non si aliquid vile est, ideo statim dari debet, nam etiam solidus cibis vilis est, non tamen datur in principio. Et Eusebius lib. 1. histor. cap. 2. & Nicephorus lib. etiam 1. caput. 3. & optime Leo Papa sermon. 3. de Natiuita caput. 4. Gregor. Nyss. oratio. de natali Domini. Et Bernardus ser. 1. de aduentu. Ambr. & expositores circa illa verba ad Gal. 3. Lex paedagogus noster fuit in Christo. Et circa illa ca. 4. Gal. 3. & 4.

Cum

Eusebius.
Epiphanius.
Beda.

Clem. Alex.
Irenæus.
Tertull.

Dubitatio.

August.
Clem. Alex.
Nicephorus.
Chrysost.

August.
Porphyrius.

Chrysost.
Rom. 14.

Irenæus.

Tacita ob-
iectioni re-
spondetur.

Conclusio.
ex plur.

Rationes.

August.

Rom. 11.
Gala. 3.

Theod. dor.
Chrysost.

Eusebius.
Nicephorus.
Leo.

Nyssen.
Bernardus.
Ambrosius.